

INFANTESA I JOVENESA DEL DR. RODRÍGUEZ MÉNDEZ (1845-1919)

Dr. Josep M. SÁNCHEZ i RIPOLLÈS

Poques vegades tenim dades de primera mà sobre la vida, mentre eren estudiants, de les nostres figures mèdiques. Un cas especial és el del doctor Ramon Turró, la biografia del qual fou feta per Joaquim Ruyra (el Tolstoi de les lletres catalanes, en boca de Josep Pla). Ruyra coneixia pel cap baix tot el referent a en Turró jove. Malauradament, com tantes coses, el text es va perdre durant el terrabastall de la guerra civil; només es retrobaren alguns trossos.

El doctor Rodríguez Méndez escrigué sobre els seus records en una revista mèdica de començament de segle, el nom de la qual ignoro; solament dispo de les pàgines dedicades a la seva autobiografia i són fulls que no porten el títol de la publicació. Confessa l'il·lustre doctor que ja havia redactat un article anàleg a una publicació titulada Higia.

De la seva primera infantesa a terres de Granada, n'evoca dues característiques pertanyents al seu caràcter: el repussall de la disciplina, i una obstinada ànsia de saber. A l'escola actuava com a llevat d'indisciplina; per això, els seus pares el canviaren de centre i hagué d'anar cada dia al d'un poble veí. A casa llegia tot el que queia a les seves mans. El seu pare era un metge rural *my estudioso, autor de obras literarias*. Era tan important el temps que consagrava a la lectura dels llibres que omplien la biblioteca del seu pare que aquest decidí un dia tancar-li el seu despatx. El doctor Rodríguez Méndez confessa, però, que sovint no entenia gran cosa del que hi llegia.

El tercer curs de batxiller el féu a l'Institut de Granada; hi continuà vivint l'ambivalència de mostrar, d'una banda, poc interès pels temes propis de l'ensenyament oficial i, d'altra, una gran inclinació devers les lectures autònomes. Finalment, l'amenaça d'un suspens insinuada per part de tres professors -dos militars retirats i un prevere molt sever- li va fer capgirar.

Del seu pare -el doctor Rodríguez Carreño-, en recorda que era culte i molt treballador; la manca de metges, afirma, feia que fossin venerats per la gent. De la seva mare, n'afirma coses tan extraordinàries com aquestes: *"era una santa, siempre sonriente, placentera; llevaba por todas partes una tranquilidad tan dulce que en parte alguna se reverenciaron tanto las diosas Penates"*.

Acaba el relat des seus records familiars dient: *"siempre me ha sorprendido cómo el cuerpecito mío, en tal medio, era un almacén de potentes alcaloides y glucósidos"*.

Dels seus professors de batxillerat, n'esmenta, entre d'altres, el célebre Orti Lara: *"con su psicología, lógica y ética, que explicaba poco o nada y preguntaba al pie de la letra; tras él, cuando se fue a Madrid, Barroeta, bueno como el pan bueno, que nos impuso las obras de Monlau"*.

Dels professors de la Facultat de Granada, en memora el professor Maestre de San Juan (*"era un excelente caballero, pero en clase le temblábamos hasta con espanto"*); Gómez Torres, que fou més tard catedràtic de Patologia General a Madrid; Guarnerio, degà, i García Duarte, professors de Patologia Quirúrgica (*"dos hombres eminentísimos, inolvidables maestros"*); López Argüeta (*"el divino viejo; el Hipócrates granadino"*) i Novoa, el qual morí de febre tifoide (*"ambos docentes de Patología Médica, superiores a todo encomio, el uno con su espíritu de observación que no he visto igualado por nadie, y el otro con las ideas un tanto revolucionarias de Jaccoud y de Niemeyer"*).

Fa referència també als abusos d'algun professor, que deixà tot un curs per a setembre només pel fet que un alumne havia posat una cama a sobre de l'altra. Conta endemés que *por una de esas reformas inaguantables* tenien vuit assignatures d'una hora i mitja cada una, sense disposar de temps per a res. Com a conseqüència, molts emmalaltiren - alguns de tuberculosi- i altres hagueren de deixar la carrera.

També servava un bon record del doctor Juan Creus (*"el cirujano más hábil que he conocido; ese colosal Creus era catedrático de Operaciones, operaba de todo y de todo bien, incluso laparotomías, autoplastias extensas, cataratas, afecciones del oído...; y en aquel tiempo en que no se barruntaba siquiera la asepsia ni la antisepsia y que se recurría a las compresas de hilos hechos de trapos viejos, laminados con cerato simple y que rodaban por todas partes"*). El doctor Rodríguez Méndez en fou intern de Creus (*"cargo temido y de continuos sobresaltos"*). Del doctor Castillo Lechaga, de Medicina Legal, en diu que fou un entusiasta de Pere Mata i un esperit cultivat, fi, estimat i respectat pels alumnes.

Considerà la Facultat de Granada com la seva mare científica, tot definint-la com la millor d'Espanya en aquell moment. Al llarg de tota l'exposició, s'hi mostra vehement i apassionat. Crec que són trets que deurien conformar una part important de la seva gran personalitat, la qual destacà en el món universitari de la Barcelona de l'entresegle XIX-XX. Hi fou catedràtic d'Higiene, editor d'una gran revista -la Gaceta Médica Catalana-, i consultor de l'aleshores anomenat Manicomí de Reus (més tard Institut Pere Mata).

En fa esment també d'alguns dels llibres de text de la Facultat de Granada: estudià anatomia en el Jarnain (*"el texto clásico"*) i el Sappey (*"obra muy rara; yo era, si no me equivoco, el único estudiante que la poseía en la Facultad"*); l'anatomia microscòpica, la va aprendre *"en la obrita del primer histólogo español, López Mateos, en el van Kempen, y en alguna más que me prestara el bueno de D. Aureliano Maestre"*; la terapèutica, en els llibres de Coca, Trusseau i Pidoux; la cirurgia, en l'obra d'Argumosa; la higiene, en la de Monlau i M. Levy (*"esta última fue la base de mis*

conocimientos para hacer oposiciones a cátedra") i la medicina legal, en els textos de Tardieu i de Pere Mata.

En un altre ordre de coses, el doctor Rodríguez Méndez cultivà la literatura ("*penetré no poco en el campo de la retórica y poética, obtuve premios en varios certámenes públicos, y hasta tuve la pretensión de imitar a los grandes poetas y empecé a escribir un magno poema -La Creación- en octavas reales nada menos*"). Assegura que li fou tan fàcil versejar que, per tal d'estalviar temps, escrivia en vers la correspondència que mantenia amb les persones més íntimes. En aquest sentit, s'assembla molt a Ramon Turró, el qual -sent jove- es proposà també d'escriure amb Joaquim Ruyra una obra poètica de gran volada.

Trobo que exagera molt, el doctor Rodríguez Méndez, quan afirma que coneixia el llatí tan bé com el castellà ("*me era igual expresarme en uno u otro idioma ...; como niño prodigio fui invitado para dar conferencias, siempre en latin*").

Al final del seu escrit, ens hi torna a deixar d'una peça quan afirma: "*acabo este relato con una declaración tan imprevista como verídica. Ni me gustaba ni me gusta la Medicina. Entré y estoy en el gremio médico contra mi voluntad. El deseo de mi padre de verme médico, que no lo logró, pues la muerte me lo arrebatara cuando iba por cuarto año, influyó de modo potente en el cumplimiento del deber. No he desertado. En medio de los eriales de la ingrata práctica médica, di con un hermoso oasis, la Higiene, que me ha hecho simpática mi situación*".